

בעניין:

1. אריק אברוקין

נושא תעודת זהות מספר 304088883
משדרות האגמים 7, נתניה 4209004

2. ניקי זינצ'נקו

נושא תעודת זהות מספר 303866404
מרחוב שלמה המלך 31, תל אביב 6437816

על ידי באי כוחם גיל רון, קינן ושות', משרד עורכי דין
ועורכי הדין פרופסור אלון קלמנט ורוני אבישר שדה
מהקליניקה לתובענות ייצוגיות, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל-אביב
וכן על ידי אביעד, סרן ושות', משרד עורכי דין

שכתובתם לצורך ההליך תהא אצל גיל רון, קינן ושות'
בית לסיין, רחוב ויצמן 32, תל אביב 6209105
מס' טל': 03-6967676; מס' פקס': 03-6967673

המבקשים

- נ ג ד -

1. חברה קדישא (גחש"א) פתח תקוה

עמותה רשומה מספר 580040897
מרחוב הראשונים 6, פתח תקווה 4926023

2. טוביה פומרנצ'יק

נושא תעודת זהות מספר 3713930
מרחוב זאב ברנדה 6, פתח תקווה 4960042

3. יהודה פורת

נושא תעודת זהות מספר 056410657
מרחוב יהודה הנשיא 19, בני ברק 5159203

המשיבים

בקשה לאישור תובענה ייצוגית

בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006

בית המשפט הנכבד מתבקש כדלקמן :

- א. לאשר למבקשים להגיש תובענה ייצוגית נגד המשיבים, בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: חוק תובענות ייצוגיות);
- נוסח התובענה הייצוגית שאת הגשתה מבוקש לאשר מצורף לבקשה זו כנספח 1;
- ב. לקבוע, בהתאם לסעיפים 10 ו-14(א)(1) לחוק תובענות ייצוגיות, כי התובענה תוגש בשם קרובי משפחתו של כל נפטר שהוא, אחד מהוריו או אחד מהורי הוריו עלו לישראל ממדינות ברית המועצות לשעבר (להלן: נפטר מתבר העמים), אשר נקבר על ידי משיבה מס' 1 (להלן: המשיבה) בחלקה שיוחדה, כולה או חלק ממנה, לנפטרים מתבר העמים, ובכלל זה חלקות חח/ג ו-ט/א בבית העלמין סגולה וחלקות ג/1 ו-12/ד בבית העלמין ירקון פתח תקוה; לעניין זה, "קרובי משפחה" – בן זוגו של הנפטר, ילדיו, נכדיו, הוריו, הורי הוריו, אחיו ואחיותיו; לחלופין, בית המשפט הנכבד מתבקש לקבוע הגדרה אחרת לקבוצה;
- ג. לקבוע, בהתאם לסעיפים 4(א)(1) ו-14(א)(2) לחוק תובענות ייצוגיות, כי המבקשים יהיו התובעים הייצוגיים, וכי באי כוחם החתומים על בקשה זו יהיו באי הכוח המייצגים;
- ד. לקבוע, בהתאם לסעיף 14(א)(3) לחוק תובענות ייצוגיות, כי המעשים המתוארים בבקשה זו מגבשים עילת תביעה מכוח חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, תשס"א-2000 (להלן: חוק איסור הפליה);
- ה. לקבוע, בהתאם לסעיף 14(א)(4) לחוק תובענות ייצוגיות, כי הסעדים בתובענה הייצוגית יהיו כדלקמן:
- (1) הטלת איסור על המשיבה להקצות לנפטרים מתבר העמים חלקות נפרדות בבתי העלמין שבניהולה;
 - (2) הטלת איסור על המשיבה לבצע קבורה של נפטרים מחבר העמים, לרבות קביעת מיקום הקבר, בחלקות שיוחדו לכך, באזורים שיוחדו לכך בתוך חלקות או בכל בדרך אחרת שיש בה הפרדה מאחרים;
 - (3) חיוב המשיבה לבצע קבורה של נפטרים מחבר העמים, לרבות קביעת מיקום הקבר, כפי שנקברים נפטרים אחרים, וללא התחשבות בארץ מוצאם;
 - (4) חיוב המשיבה להסיר את כל הגדרות המפרידות בין חלקות שיוחדו לנפטרים מחבר העמים ובין חלקות אחרות בבתי העלמין שבניהולה, או גדרות היוצרות הפרדה כאמור בתוך אותה חלקה;
 - (5) פיצוי כל חברי קבוצת התובעים בגין הנזק שנגרם להם בקשר עם עילת התביעה; וביחס למשיבים מס' 2 ו-3 – הטלת אחריות אישית לפיצוי לפי תקופות כהונותיהם כמנהלי המשיבה וחיובם בפיצוי בהתאם; וכן
 - (6) כל סעד אחר לטובת הקבוצה, כולה או חלקה, או לטובת הציבור, בהתאם לסעיף 20(ג) לחוק תובענות ייצוגיות;
- ו. להורות, בהתאם לסעיף 25 לחוק תובענות ייצוגיות, כי ההחלטה בבקשה זו תפורסם באופן שייקבע על ידי בית המשפט הנכבד, וכי המשיבים יישאו בעלות משלוח ההודעות והפרסום;
- ז. לאשר, בהתאם לסעיף 13 לחוק תובענות ייצוגיות, את התובענה כתובענה ייצוגית, בנוסח המוצע או בכל שינוי עליו בית המשפט הנכבד יחליט, הכל כפי שייראה בעיני בית המשפט הנכבד ראוי לשם הבטחת ניהול הוגן ויעיל של התובענה הייצוגית והגשמת מטרות חוק תובענות ייצוגיות;
- ח. לחייב את המשיבים בהוצאות ובשכר טרחת עורכי הדין.

"פעילותה של חברה קדישא - בכל אומה ולשון ובעולמה של יהדות בפרט - בהבאת אדם למנוחת עולמו, משולבת בה רגישות אישית וינשמתית מיוחדת, הן מבחינה אישית של הנפטר והתייחדות קרוביו וידידיו עם זכרו, והן מבחינת הציבור בכללו ורגישותו המיוחדת לכבודם ולאופיים של הליכי הקבורה ולכבודו של בית הקברות."

ע"א 294/91 **חברת קדישא גחש"א "קהילת ירושלים" נ' קסטנבאום**, פ"ד מו(2) 464, 493 (1992)

חלק ראשון - מבוא

1. משך שנים ארוכות המשיבה נוהגת בהפליה חמורה כלפי אלפי נפטרים יהודים מחבר העמים: היא מייחדת לנפטרים אלה חלקות קבורה נפרדות בבתי העלמין שבהנהלתה, וקוברת אותם בנפרד מיתר הנפטרים הנקברים בבתי עלמין אלה. המשיבה אף הציבה גדרות בין קברי הנפטרים מחבר העמים ובין יתר הקברים. כך, יוצאי מדינות חבר העמים נטמנים בצידה האחד של הגדר, ויתר הנפטרים היהודים נטמנים בצידה האחר. קשה להביע במלים את שאט הנפש שמעשים אלה מעוררים.
2. כבר לפני שנים הועלו טענות קשות נגד המשיבה בקשר לכך. המשיבה ניסתה להשיב ולטעון כי הקבורה הנפרדת מיועדת למצבות הנושאות את תמונת הנפטר, ללא קשר למוצאו. לדברים אלה אין כל אחיזה במציאות. מרבית המצבות בחלקות הנפרדות לא נושאות כל תמונה. קרובי משפחות הנפטרים כלל לא נשאלים על ידי המשיבה, לפני מועד ההלוויה, איזו מצבה ברצונם להניח על קבר יקיריהם. לאחרונה המשיבה נאלצה להודות כי היא אכן מפלה כך נפטרים מחבר העמים, והתחייבה להפסיק לנהוג כך, אך התופעה הפסולה נמשכת.
3. המשיבה פוגעת בדרך זו בכבודם של אלפי קרובי המשפחה של הנפטרים, וכמובן גם בכבוד הנפטרים. הקבורה הנפרדת גורמת לבני המשפחה תחושות השפלה, ביזוי, ניכור ודחייה. בני המשפחה נאלצים לחוות תחושות אלה ברגעים קשים ביותר, כשהם מלווים את אהוביהם בדרכם האחרונה. בני המשפחה נושאים עמם תחושות אלה בכל אשר ילכו. הם חווים אותן מחדש, פעם אחר פעם, שנה אחר שנה, בעת ביקור חלקות הקבר.
4. הליך זה נועד להביא להפסקת הקבורה הנפרדת, להסרת הגדרות שהמשיבה הציבה כדי להפריד בין הנפטרים מחבר העמים ונפטרים אחרים, ולפיצוי בני משפחות הנפטרים בשל הפגיעה החמורה שהמשיבה גורמת להם ולכבוד יקיריהם שנפטרו.

חלק שני - המשיבה מפרידה בין דם לדם - מזה למעלה מעשור היא קוברת בנפרד יהודים יוצאי חבר העמים

5. המשיבה, עמותה שנרשמה בשנת 1983, עוסקת בקבורת יהודים בעיר פתח תקווה. המשיבה מחזיקה ברישיון קבורה שניתן לה על ידי המשרד לשירותי דת, מכוח תקנות שירותי הדת היהודיים (חברות לענייני קבורה), תשכ"ז-1966. על פי דיווחיה לרשם העמותות, המשיבה ממלאת את התפקידים הציבוריים הקשורים בהלוויות ובקבורת המת על פי ההלכה והמסורת היהודית, והיא עוסקת בפיתוח ובתחזוקה של בתי עלמין. דוחות של המשיבה ליום 31 בדצמבר 2014 מצורפים לבקשה זו כנספח 2.
6. משיב מס' 2, מר טוביה פומרנצ'יק, כיהן כמנהל הכללי של המשיבה עד שנת 2014. למיטב ידיעת המבקשים, מר פומרנצ'יק כיהן בתפקיד זה החל משנת 2005 לכל המאוחר. משיב מס' 3, מר יהודה פורת, מכהן כמנהל הכללי של המשיבה מאז שנת 2014.

7. המשיבה מפעילה שני בתי עלמין – בית העלמין סגולה בפתח תקווה, אשר נוסד בסוף המאה ה-19 ומצויים בו כ- 70,000 קברים, ובית העלמין החדש ירקון פתח תקווה, המצוי בצמוד לבית העלמין ירקון אשר מופעל על ידי אחרים (בית העלמין ירקון פתח תקווה יכונה להלן: בית העלמין ירקון). בית העלמין ירקון פועל מזה כשנתיים, ומצויים בו קרוב לאלף קברים.
8. מר אלכסנדר אברוקין ז"ל נולד בעיר טשקנט שבברית המועצות (כיום באוזבקיסטן), ועלה לישראל בשנת 1990. בחודש יולי 2012 הוא נפטר. בנו הוא מבקש מס' 1, מר אריק אברוקין. מר אברוקין טיפל בסידורי הקבורה של אביו. בבית החולים בו נפטר האב, נציג המשיבה מסר לו כי מקום הקבורה נקבע לפי סדר הפטירה, וכי לא ניתן לבחור אותו. טקס ההלוויה התקיים ביום י"ח בתמוז תשע"ב, 8 ביולי 2012. האב נטמן בחלקה חח/ג בבית העלמין סגולה.
9. במהלך טקס ההלווייה בני המשפחה נוכחו כי בחלקה בה נקבר האב, קבורים רק נפטרים מחבר העמים. הם נמלאו תדהמה וכעס. לאבל על מות האב נוספה תחושה קשה של דחייה, ניכור והשפלה.
10. לאחר הטקס פנה מר אברוקין לנציג המשיבה בבית העלמין, וקבל על ההפרדה בין נפטרים יוצאי חבר העמים ובין יתר הנפטרים. נציג המשיבה לא הכחיש כי קיימת הפרדה, וטען כי החלקה הנפרדת מיועדת לנפטרים יוצאי חבר העמים שעל מצבתם כיתוב בשפה הרוסית או תמונה של הנפטר.
11. לא היה שום יסוד לתירוץ זה. הרי מקום הקבר נקבע לפני טקס ההלוויה, והמצבה מונחת רק במלאת שלושים לקבורה, בהתאם למנהג היהודי. בני משפחת אברוקין כלל לא נשאלו על כוונותיהם בנוגע לכיתוב שיופיע על המצבה או להצבת תמונה בה, לפני קבורת האב. מעבר לכך, על הרוב המוחלט של המצבות בחלקה לא מופיעה תמונה של הנפטר, ומאות מן המצבות בחלקה אינן נושאות כל כיתוב ברוסית.
- תמונת המצבה של מר אלכסנדר אברוקין ז"ל מצורפת לבקשה זו כנספת 3.
- תמונות של חלקה חח/ג בבית העלמין סגולה מצורפות לבקשה זו כנספת 4.
12. מר אברוקין, שחש פגיעה קשה מהתנהלות המשיבה, פנה לערוץ 10, בתקווה שפרסום העניין יביא להפסקת הקבורה הנפרדת. כתבה שעסקה בנושא שודרה בחודש ספטמבר 2012. הכתבה כללה קטע שיחה בין מר אברוקין ובין נציג המשיבה, בבית העלמין. נציג המשיבה תירץ את ההפרדה בהיענות לרצון הציבור שלא להיקבר בסמוך למצבות שעליהן כיתוב ברוסית ותמונות הנפטרים – "החבר'ה מרוסיה, הם רוצים לכתוב ברוסית, אתה מבין? ... הם באים מרוסיה ואוהבים לכתוב מרוסיה [כך במקור] ... למה להם כאילו אנחנו מפרידים, כי לאנשים אחרים, אכפת להם. לא רוצים להיקבר במקום שיש שם תמונות, הם מרגישים כאילו שקברו אותם בחוץ לארץ".
- תקליטור ובו העתק הכתבה ששודרה בערוץ 10 מצורף לבקשה זו כנספת 5.
13. בתגובת המשיבה, אשר שודרה בסיום הכתבה, נאמר כך:
- "בבית העלמין פתח תקווה נהוג לקבור את הנפטרים, אשר בני משפחתם מבקשים לשבץ במצבה צילום, בחלקה מיוחדת בה המצבות במקום מתאפיינות בצילומי הנפטרים המשובצים בהן. זאת משום הרצון לשמור על אחידות במראה המצבות בבית העלמין. יודגש כי אין חלקה זאת שונה מכל החלקות האחרות בבית הקברות והנקברים בה אינם מאופיינים במוצא עדתי כלשהו וכי עולים מחבר העמים שלא דרשו כי ישובץ צילום של הנפטר במצבתם קבורים ברחבי בית העלמין כולו.
- בעת ששוחח עם נציגי משפחת הנפטר הבין בטעות עובד של חברה קדישא כאילו המשפחה מתעדת לשבץ במצבה אשר תוקם מעל הקבר, צילום של הנפטר. אנו שבים ומתנצלים בפני המשפחה על אי הבנה מצערת זו."

14. אין אמת בתירוץ של המשיבה. על הרוב המוחלט של המצבות בחלקה חח/ג לא מופיעה תמונה של הנפטר (נספח 4 לבקשה זו). גם על המצבה של מר אברוקין ז"ל אין תמונה (נספח 3 לבקשה זו). בעת עריכת סידורי הקבורה, בני משפחת אברוקין כלל לא נשאלו אם על המצבה תהיה תמונה. אין שחר לניסיון המשיבה לטעון כי מדובר רק באי הבנה מצערת. לפנינו הפרדה פסולה בין דם לדם.
15. בסיום הכתבה נמסר כי שרת העלייה והקליטה, גבי' סופה לנדבר, מגנה את ההפרדה הפסולה, והודיעה כי היא תפנה לשר לשירותי דת לשם שינוי התנהלות המשיבה. למבקשים לא ידוע אם בוצעה פניה כזו על ידי השרה, וגם לא ידוע כיצד ואם בכלל פעל המשרד לשירותי דת, בעקבות פרסום הכתבה.
16. חלפו כארבע שנים. ניתן היה לקוות כי החשיפה התקשורתית שמה קץ לנוהג הנפסד של המשיבה. תקווה זו נכזבה. כפי שנראה בהמשך, מאז ששודרה הכתבה, המשיבה הוסיפה לקבור בנפרד מאות רבות של יוצאי חבר העמים, ואף ייחדה חלקות נוספות לשם כך.
17. בירור שערכו באי כוח מר אברוקין לצורך הכנת בקשת האישור, העלה את סיפורה של גבי' שיבע שיכלמן ז"ל. גבי' שיכלמן נולדה בעיר בראילוב שבברית המועצות (כיום באוקראינה), ועלתה לישראל בשנת 1993. בני משפחתה וקרוביה ליוו אותה בדרכה האחרונה ביום י"ט באייר תשס"ז, 7 במאי 2007, בבית העלמין סגולה. המשיבה קבעה כי גבי' שיכלמן תיקבר בחלקה חח/ג, המיועדת ליוצאי חבר העמים. לדברי נכדתה, גבי' קלרה שיכלמן, המשפחה לא נשאלה דבר על רצונה כי יקירתם תיקבר בחלקה המיועדת לנפטרים מחבר העמים, או על מראה המצבה שתונח על קבר המנוחה. על מצבתה של המנוחה לא מופיעה תמונתה. על המצבה מופיע כיתוב בשפה העברית בלבד. במהלך טקס ההלוויה בני המשפחה הבחינו כי על המצבות מסביב לקבר הטרי מתנוססים רק שמות של נפטרים מחבר העמים. הדבר הפתיע מאוד את בני המשפחה, והסב להם צער עמוק.
- תמונת מצבתה של גבי' שיבע שיכלמן ז"ל מצורפת לבקשה זו כנספח 6.
18. גם חלקה ט/א בבית העלמין סגולה יוחדה לקבורת נפטרים מחבר העמים. הקבורה בה החלה בשנת 2011, ומאז נקברו בה למעלה מ-150 נפטרים.
- תמונות של חלקה ט/א בבית העלמין סגולה מצורפות לבקשה זו כנספח 7.
19. בית העלמין ירקון פועל מזה כשנתיים. לדאבון הלב, גם בבית עלמין זה המשיבה מנהיגה את ההפרדה הפסולה. לצורך זה היא הקצתה שתי חלקות נפרדות – חלקה ג/1, בה הקבורה החלה בשנת 2015 ומצויים בה למעלה מ-150 קברים, וחלקה ד/12, הפועלת מאז חודש מרץ 2016 ומצויים בה כמה עשרות קברים.
- תמונות של חלקות ג/1 ו-ד/12 בבית העלמין ירקון מצורפות לבקשה זו כנספחים 8 ו-9.
20. גבי' נינל קיסלגוף ז"ל נולדה בעיר קאמיאניי בריד שבברית המועצות (כיום באוקראינה), ועלתה לישראל עם משפחתה בשנת 1990. נכדה הוא מבקש מס' 2, מר ניקי זינצ'נקו. גבי' קיסלגוף הובאה למנוחות בחלקה ד/12 בבית העלמין ירקון ביום י"ט באייר תשע"ו, 26 במאי 2016. על מצבתה מופיע שמה בעברית ותאריך פטירתה. תמונתה לא מופיעה על המצבה, גם לא כיתוב בשפה הרוסית. למרבה הצער, גם משפחתה של גבי' קיסלגוף חוותה עלבון צורב, בשל הקבורה בחלקה נפרדת ליוצאי חבר העמים.
- תמונת מצבתה של גבי' נינל קיסלגוף ז"ל מצורפת לבקשה זו כנספח 10.
21. הקבר של גבי' קיסלגוף מצוי בשורת הקברים החזיתית בחלקה ד/12, ליד חלקה ה/12. המשיבה הציבה גדר בין שתי החלקות – זו המיועדת לכל יהודי וזו המיועדת ליוצאי חבר העמים. ניכר כי אין לגדר כל תכלית, מלבד יצירת חיץ בין קברי הנפטרים יוצאי חבר העמים ובין יתר הקברים.
- תמונות של גדר ההפרדה בחלקה ד/12 בבית העלמין ירקון מצורפות לבקשה זו כנספח 11.

22. התקנת גדר הפרדה בין נפטרים מחבר העמים לבין יתר הנפטרים היא חלק ממדיניות המשיבה. המשיבה מנציחה את ההפרדה הפסולה על ידי התקנת גדרות בין החלקות המיועדות לנפטרים מחבר העמים, לבין החלקות האחרות. כך, גדר מפרידה בין חלקה ט/א בבית העלמין סגולה, בה קבורים נפטרים מחבר העמים, ובין חלקה טו הצמודה לה. כך נעשה גם בחלקה חח/ג בבית העלמין סגולה. בשורות י"א-כ' בחלקה זו קבורים כ-150 נפטרים שכמעט אף אחד מהם אינו יוצא חבר העמים. גדר העוברת בלב החלקה תוחמת קברים אלה, ומפרידה ביניהם ובין קברי יתר הנפטרים בחלקה, יוצאי חבר העמים.

תמונות של גדרות ההפרדה בחלקות ט/א ו-חח/ג בבית העלמין סגולה מצורפות לבקשה זו כנספחים 12 ו-13.

23. ביום 14 ביוני 2016 פורסמה בעיתון "ידיעות אחרונות" כתבה שעסקה במדיניות ההפליה הפסולה שנוקטת המשיבה בחלקה ד/12 בבית העלמין ירקון. בכתבה הובא סיפורו של מר זינצ'נקו. ביום 2 באוגוסט 2016 הוקדש לכך חלק מתוכנית הרדיו "סדר יום" עם רן בנימיני, ברשת ב'. עו"ד ישראל פת, היועץ המשפטי של המשרד לשירותי דת, ציין כי לאחר פרסום הכתבה בעיתון "ידיעות אחרונות" חל שינוי בהתנהלות המשיבה, וכי היא החלה לקבור בחלקה ד/12 גם נפטרים שאינם יוצאי חבר העמים (עמוד 5 לתמליל התוכנית).

העתק כתבה שפורסמה בעיתון "ידיעות אחרונות" ביום 14 ביוני 2016 מצורף לבקשה זו כנספח 14.

תמליל קטע מתוכנית הרדיו "סדר יום" מיום 2 באוגוסט 2016 מצורף לבקשה זו כנספח 15.

24. ביום 2 באוגוסט 2016 התקיים דיון בנושא בוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות של הכנסת. לדיון זומנו בני משפחות של נפטרים מחבר העמים שנקברו בחלקות נפרדות. מר זינצ'נקו נשא דברים בדמעות (עמודים 8-9):

"סבתי זכרונה לברכה, נינל, לא נהנתה מילדות נפלאה כיהודייה בקייב. בגיל 12 היא פונתה מקייב בעקבות פלישת הנאצים ... לאחר מכן נפלה בשבי הנאצים והועמדה מול כיתת יורים. היא נפצעה מכדור בידה ובלילה זחלה מתוך ערימת הגופות ... אחרי ששרדה את המלחמה ונישאה לסבי יצחק הם הביאו לעולם את אימי אינה, אשר בתורה, כמו כל משפחתי, נאלצה לסבול מהאנטישמיות הקשה ובעיקר לסבול מתחושת חוסר השייכות ... לבסוף להורי נמאס והם החליטו שאנחנו עולים למדינת ישראל ... מקום שבו לא יחרטו צלב קרס על ראשו של אחי הגדול בגיל תשע במחנה הקיץ ... קיוויתי שבשנת 2016 לא נצטרך עוד סיפורים על אנטישמיות ולא נצטרך להוכיח שאנחנו אזרחים מועילים ותורמים ומשרתים. קיוויתי שלא אני ולא אף אחד מבני דורי העולים נצטרך שוב ושוב להוכיח שאנחנו יהודים מספיק, להוכיח שאנחנו ישראלים מספיק. הרי ברחנו מחיים כאלה, ברחנו ממדינה שחשבה שאנחנו יהודים מדי רק כדי להגיע למדינה שאומרת שאנחנו לא יהודים מספיק. סבתי האהובה קבורה כיום בחלקה נפרדת, מתוך מחשבה שמנהגי הקבורה של העולים עלולים לפגוע ברגשותיהם של היהודים הצברים. אלה כנראה, לפחות על פי מה שחברה קדישא אומרת, יהודים יותר מסבתי עליה השלום. החרפה שהוטלה על סבתי והספק שתמיד יישאר איתה, גם בלכתה, הם עלבון צורב לכל משפחתי. אני מבקש מכם, אל תיתנו לעוד משפחה לסבול מעלבון זה. עלבון זה לא חל רק עלינו, הוא חל על כולנו פה ועל כל הרעיון הציוני ליישב את העם היהודי בישראל."

תמליל דיון ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות מיום 2 באוגוסט 2016 מצורף לבקשה זו כנספח 16.

25. **הפרדת נפטרים מחבר העמים הינה חלק ממדיניות נמשכת של המשיבה ואינה מקרית.**
26. סיפורם של המבקשים ושל משפחת שיכלמן אינו ייחודי. הוא משותף להם ולכל חברי הקבוצה המיוצגת.
27. לצורך הגשת בקשת האישור נערך רישום של הקברים בחלקות חח/ג ו-ט/א בבית העלמין סגולה וחלקות ג/1 ו-ד/12 בבית העלמין ירקון פתח תקוה. לשם כך הסתייעו המבקשים גם באתר האינטרנט שמפעילה המשיבה עבור בית העלמין סגולה, בכתובת www.sgula.org. באתר מופעל מנוע חיפוש המאפשר איתור מקומות קבורה לפי שמות נפטרים, לרבות בבית העלמין ירקון. תוצאות החיפוש כוללות את שם הנפטר, שם אביו, תאריך הקבורה ומקום הקבורה. בסך הכל נערך רישום של 2,431 קברים.
28. במסגרת הרישום שנערך, סומנו שמות הנפטרים שעל קברם קיים כיתוב בכתב קירילי. נפטרים אלה, ורק הם, סומנו ככאלה שזוהו כיוצאי חבר העמים. נפטרים שעל מצבתם לא הופיע כתב קירילי לא סומנו כיוצאי חבר העמים, גם כאשר שמותיהם העידו כי זה מוצאם, ועל כן הם שייכים לקבוצה המיוצגת. לשם המחשה, בקרב הנפטרים שלא זוהו כיוצאי חבר העמים בארבע החלקות הנפרדות, עשרת השמות הנפוצים ביותר (לפי סדר יורד) הם שרה, בוריס, סופיה, דוד, אנה, לב, מיכאל, רוזה, אלכסנדר וגריגורי. במסגרת רישום הקברים צוין בנוסף, ביחס לכל קבר, אם מופיעה עליו תמונת הנפטר, וכן צוינו סממנים נוספים המעידים על מוצא הנפטר, כגון מקום לידתו.
29. ממצאי הבדיקה הם כדלקמן:
- 29.1. **בחלקה חח/ג בבית העלמין סגולה** קבורים 2,013 נפטרים, מתוכם על גבי 1,524 קברים קיים כיתוב בכתב קירילי, ועל כן הם זוהו כקברי נפטרים מחבר העמים. מכאן עולה כי שיעור קברי נפטרים מחבר העמים בחלקה חח/ג עומד על 75.7% לכל הפחות מקרב כלל הנפטרים הקבורים במקום. כאמור, בלב חלקה חח/ג עוברת גדר היוצרת מתחם נפרד, בו קבורים כ-150 נפטרים (נספח 13 לבקשה). הבדיקה העלתה כי במתחם מגודר זה עומד שיעור הקברים שעל גביהם קיים כיתוב בכתב קירילי על 2.6% בלבד. בהתעלם ממתחם זה, שיעור קברי הנפטרים מחבר העמים בחלקה חח/ג עומד על 81.46% לכל הפחות מקרב הנפטרים הקבורים באזור הרלוונטי בחלקה.
- 29.2. **בחלקה ט/א בבית העלמין סגולה** קבורים 166 נפטרים, מתוכם, על גבי 128 קברים קיים כיתוב בכתב קירילי. מכאן עולה כי שיעור קברי נפטרים מחבר העמים בחלקה ט/א עומד על 77.1% לכל הפחות מקרב כלל הנפטרים הקבורים במקום.
- 29.3. **בחלקה ג/1 בבית העלמין ירקון** קבורים 171 נפטרים, מתוכם, על גבי 126 קברים קיים כיתוב בכתב קירילי. מכאן עולה כי שיעור קברי נפטרים מחבר העמים בחלקה ג/1 עומד על 73.68% לכל הפחות מקרב כלל הנפטרים הקבורים במקום.
- 29.4. **בחלקה ד/12 בבית העלמין ירקון** קבורים 81 נפטרים, מתוכם, על גבי 29 קברים קיים כיתוב בכתב קירילי. מכאן עולה כי שיעור קברי נפטרים מחבר העמים בחלקה ד/12 עומד על 35.8% לכל הפחות מקרב הנפטרים הקבורים בחלקה. כאמור, בעקבות פרסום הכתבה בעיתון "ידיעות אחרונות" על הקבורה הנפרדת בחלקה ד/12, המשיבה קברה בחלקה גם נפטרים שאינם יוצאי חבר העמים. בחינת נתוני הקבורה בחלקה ד/12 עד מועד פרסום הכתבה (14 ביוני 2016), מגלה כי עד לאותו מועד נקברו בחלקה 39 נפטרים, מתוכם 27 זוהו כיוצאי חבר העמים. קבוצה זו מהווה 69.23% מקרב הנפטרים הקבורים בחלקה, בפרק הזמן המדובר.

30. ד"ר קרן וינשל-מרגל, חוקרת ומומחית למשפט אמפירי, ומי שהקימה וניהלה את מחלקת המחקר של הנהלת בתי המשפט בין השנים 2010-2014, חיוותה דעתה על נתונים אלה. ד"ר וינשל-מרגל עומדת על כך שבחלקות המדוברות, שיעור הנפטרים מחבר העמים עומד על פי 3 עד 7 משיעור יוצאי חבר העמים באוכלוסייה היהודית בישראל. ד"ר וינשל-מרגל קובעת כי על סמך הנתונים ניתן לקבוע ברמת מובהקות של 99% כי קבורת יוצאי חבר העמים בחלקות המדוברות אינה מקרית.

31. **המשיבה הודתה בכך שהנהיגה מדיניות פסולה של הפרדת נפטרים מחבר העמים.**

32. בדיון בוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות של הכנסת בו מר זינצ'ניקו השתתף, עו"ד אשר אקסלרוד ייצג את המשיבה. הוא הודה כי המשיבה הנהיגה מדיניות פסולה של הפרדת נפטרים מחבר העמים, אולם טען כי ההתנהלות המפלה הופסקה בשנת 2014, עם החלפת הנהלת המשיבה (נספח 16, עמודים 11-14):

"הבעיה היא באמת של תקופה מסוימת שבה הייתה התייחסות לא נכונה לעולים חדשים או לנפטרים שהם עולים חדשים ... אני בדקתי את התופעה בסגולה, יש שם חלקה, יש שם, נדמה לי, 38 קברים שהם יוחדו כולם, לצערי הרב, לתופעה השלילית הזו, תופעה שהיא פסולה. הנהלת חברה קדישא פתח תקווה התחלפה לפני כשנתיים וחצי, אין מדיניות כזו מאז. אנחנו קיימנו ישיבה במשרד לשירותי הדת ... אנחנו העלינו את הנושא, חידדנו אותו, אנחנו הפנמנו והעברנו לכל מי שנחוץ שיידע את המדיניות הברורה שלא יכולה להיות אפליה כזו ... קודם כל התופעה הזו הייתה, זו עובדה, שנית, התופעה הזו נפסקה וזאת עובדה שאני מזמין אתכם לבדוק אותה גם מעת לעת. שלישית, המדיניות היא מוצהרת וברורה, שלא ניתן יד לדברים האלה והם לא יתקיימו."

33. בכל הכבוד, בכל הנוגע להפסקת התופעה ולהיקפה, דברים אלה לא תואמים את המציאות. כפי שהראינו, בבית העלמין סגולה נקברו בחלקות נפרדות אלפי נפטרים, לא 38 בלבד. הנתון בו נקב עו"ד אקסלרוד מתאים דווקא לחלקה ד/12 בבית העלמין ירקון, בה נקברה סבתו של מר זינצ'ניקו.

34. כמו כן, אין מדובר בתקופה מסוימת בה בוצעה ההפרדה, כפי שנאמר, אלא בפרק זמן ממושך ביותר, **למעלה מעשור**. חילופי הנהלת המשיבה בשנת 2014 לא הביאו להפסקת התופעה. נהפוך הוא, תחת ההנהלה החדשה המשיבה חנכה חלקות נוספות וביצעה בהן ובחלקות הקיימות קבורה נפרדת למאות יוצאי חבר העמים, בבתי העלמין סגולה וירקון. הימשכות התופעה מצרפת אל מעגל הנפגעים בני משפחה רבים, החווים את העלבון הצורב, והיא גם מגבירה את עלבונם של בני משפחות הנפטרים הקבורים בחלקות אלה.

35. חרף ההצהרות הנחרצות של המשיבה בגנות התופעה, נראה כי התנהלות הנפסדת נמשכת כסדרה, מלבד חלקה ד/12, בה נקברו לאחרונה גם נפטרים שאינם מחבר העמים. כך, בחלקה חח/ג, שהקבורה הנפרדת בה לא זכתה להד תקשורתי באחרונה, נותר הסדר הרע על כנו. יוצאי חבר העמים נקברים בה בנפרד כתמיד. מעבר לכך, בכל החלקות הנפרדות לא הוסרו הגדרות המפרידות בין קברי הנפטרים מחבר העמים ובין יתר הקברים.

36. לסיכום חלק זה, מזה כ-12 שנים המשיבה מנהיגה מדיניות של קבורה נפרדת לנפטרים מחבר העמים, בבתי העלמין שבניהולה. בחסות מדיניות חשוכה זו למעלה מ-2,200 יוצאי חבר העמים הופרדו במותם מהנפטרים האחרים. על קרוביהם נגזר לחוש השפלה, בידוד וביזוי עד סוף חייהם. מפעם לפעם המשיבה נתפסת בקלקלתה, מספקת תשובות חיוורות, ממעיטה בחומרת המעשה, וממשיכה בדרכה הנלוזה. יש לשים לכך קץ.

חלק שלישי - עילת התביעה - הפרת חוק איסור הפליה

37. סעיף 3(א) לחוק איסור הפליה קובע כך (ההדגשה הוספה):

"מי שעיסוקו בהספקת מוצר או שירות ציבורי או בהפעלת מקום ציבורי, לא יפלה בהספקת המוצר או השירות הציבורי, במתן הכניסה למקום הציבורי או במתן שירות במקום הציבורי, מחמת גזע, דת או קבוצה דתית, לאום, ארץ מוצא, מין, נטיה מינית, השקפה, השתייכות מפלגתית, גיל, מעמד אישי או הורות."

38. "מקום ציבורי" מוגדר בסעיף 2 לחוק איסור הפליה כך – "כל מקום המיועד לשימוש הציבור, לרבות...". ברור כי על פי הגדרה זו, בית עלמין מהווה מקום ציבורי.

39. בהתאם לאמור בסעיף 3(א) לחוק איסור הפליה, מי שמפעיל מקום ציבורי "לא יפלה [...] במתן שירות במקום הציבורי מחמת [...] ארץ מוצא".

40. סעיף 5(א) לחוק איסור הפליה קובע כי "מעשה או מחדל בניגוד לסעיפים 3 ו-4 הם עוולה אזרחית, והוראות פקודת הניקין [נוסח חדש], יחולו עליהם, בכפוף להוראות חוק זה".

41. המשיבה מייחדת לנפטרים מחבר העמים חלקות קבורה נפרדות מיתר הנפטרים. הפרדת הקברים יוצרת שתי קבוצות הניצבות זו מול זו, משני עברי הגדר: מצידה האחד, קבוצת הנפטרים היהודים כולם; ומצידה האחר, קבוצת הנפטרים היהודים יוצאי ארצות חבר העמים. ההפרדה בין נפטרים מחבר העמים לבין יתר הנפטרים מביעה זלזול ובוז ביוצאי חבר העמים, הן הנפטרים והן בני משפחותיהם. בפעולותיה הנפסדות המשיבה מעבירה מסר ליוצאי חבר העמים, לפיו הם אינם ככל אדם, כך שמן הראוי להפרידם מאחרים. הפרדה זו מהווה הפליה פסולה של חברי הקבוצה המיוצגת, על בסיס ארץ המוצא שלהם, והינה עוולה לפי חוק איסור הפליה.

42. על הפסול שבהפרדה על בסיס שיוך קבוצתי ניתן ללמוד גם מתוך סייג הקבוע בחוק איסור הפליה. סעיף 3(ד)(3) לחוק קובע כי אין רואים הפליה "בקיומן של מסגרות נפרדות לגברים או לנשים ... ובלבד שההפרדה היא מוצדקת ...". מכאן עולה כי המחוקק רואה באופן עקרוני הפרדה כהפליה ואוסר אותה. המחוקק מצא לנכון להתיר את האיסור ביחס למקרה מסויים, של הפרדה מגדרית מוצדקת. כל הפרדה אחרת, על בסיס שיוך קבוצתי הקבוע בסעיף 3(א) לחוק איסור הפליה – נאסרה לחלוטין.

43. התוצאה – חלקות קבורה בהן אלפי נפטרים שהמשותף להם הוא מקום מוצאם – חמורה במיוחד כשמדובר ביוצאי חבר העמים. כידוע, מכוח חוק השבות, התש"י-1950, עלו רבים ממדינות חבר העמים שיהדותם לפי ההלכה לא הוכחה. עולים אלה נקברים בחלקות למסופקי יהדות, המצויות בבתי עלמין ברחבי ישראל. בבתי העלמין בהנהלת המשיבה לא קיימות חלקות למסופקי יהדות. קבורתם בנפרד של יהודים מחבר העמים מעוררת חשש כי מבקרים בבית העלמין יראו את החלקות הנפרדות כחלקות למסופקי יהדות, ויטילו ספק ביהדותם של הקבורים בחלקות אלה. חשש זה עולה גם מדבריו של מר זינצ'נקו בוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות של הכנסת, לפיהם "ברחנו ממדינה שחשבה שאנחנו יהודים מדי רק כדי להגיע למדינה שאומרת שאנחנו לא יהודים מספיק" (נספח 16 לבקשה זו, עמוד 9).

רשימת חלקות מסופקי יהדות וחסרי דת מאתר המשרד לשירותי דת מצורפת לבקשה זו כנספח 17.

44. בית המשפט העליון קבע לא פעם, כי הפרדה על בסיס השתייכות קבוצתית, כגון מוצא או מין, מהווה הפליה. כך, נפסק כי הפליית אדם על רקע השתייכותו לקבוצה "פוגעת בגרעין הקשה של כבוד האדם, יש בה מן ההשפלה והביזוי, והיא מהווה פגיעה בזכות החוקתית לכבוד האדם הנבחנת על פי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו" – בג"ץ 7426/08 **טבקה משפט וצדק לעולי אתיופיה נ' שרת החינוך**, פ"ד סד(1) 820, 846 (2010). באותו עניין נקבע כי סירוב בתי ספר לקלוט תלמידים בשל מוצאם האתיופי מהווה הפליה פסולה, אשר "מעבירה מסר משפיל ומעליב של נחיתות חברתית שאין לקבלו" (שם, עמוד 867). דברים אלה יפים לענייננו. למרבה הצער, השפלה ועלבון הם מנת חלקם של חברי הקבוצה המיוצגת.

45. בית המשפט העליון קבע עוד, כי הפרדה בין אדם וחברו "מכרסמת עד כלות ביחסים בין בני אדם. תחושת ההפליה מביאה להרס מרקם היחסים בין אדם לחברו" – בג"ץ 1067/08 **עמותת "נוער כהלכה" נ' משרד החינוך**, פ"ד סג(2) 398, 438 (2009). באותו עניין נדונה הפרדה של תלמידות לשני אגפים בבית ספר על בסיס שיוך עדתי.

46. בבג"ץ 746/07 **רגן נ' משרד התחבורה**, פ"ד סד(2) 530 (2011) (להלן: **עניין רגן**), נדונה הפרדה בין נשים וגברים בקווי תחבורה ציבורית. נקבע כי כפיית ההפרדה על נוסעים שאינם חפצים בה, מהווה "פגיעה קשה בשוויון ובכבוד שאין להלמה..." (שם, עמוד 561; ההדגשה במקור). עם זאת, בעניין **רגן** נמצא כי ההפרדה מהווה ביטוי לתפיסה תרבותית-דתית הקיימת בקרב חלק מהציבור החרדי. על כן, בית המשפט העליון התיר את ההפרדה, תחת מגבלות שונות, והורה שיימסר לכלל הנוסעים כי מדובר בהסדר וולונטרי שאין הם מחוייבים בו.

47. בענייננו, **ההפרדה נכפית על יוצאי חבר העמים**, אשר בוודאי לא מעוניינים בה. מקור ההפרדה אינו ברצונם של יוצאי חבר העמים לקבור את יקיריהם בנפרד, והיא בוודאי לא מוצעת לבחירתם. היא נכפית עליהם כעובדה מוגמרת, בשעתם הקשה ביותר.

48. בבג"ץ 4541/94 **מילר נ' שר הביטחון**, פ"ד מט(4) 94, 132 (1995) (להלן: **עניין מילר**), בית המשפט העליון קבע, ביחס להפליה לרעה על רקע קבוצתי, כי "ביסודה של הפליה כזאת עומד ייחוס מעמד נחות למופלה, מעמד שהוא פועל יוצא ממהותו הנחותה כביכול. בכך טמונה, כמובן, השפלה עמוקה לקורבן ההפליה".

49. בעניין **מילר** בית המשפט העליון נסמך על ההלכה של בית המשפט העליון הפדרלי של ארצות הברית בעניין הידוע *Brown v. Board of Education*, 374 U.S. 483 (1954). באותו מקרה נפסלה מדיניות ההפרדה הגזעית בין אפרו-אמריקאים ואחרים בבתי ספר ציבוריים, אשר הוצדקה עד אז בטענה כי לשתי האוכלוסיות ניתן יחס נפרד אך שווה. כך נקבע:

"To separate them from others of similar age and qualifications solely because of their race generates a feeling of inferiority as to their status in the community that may affect their hearts and minds in a way unlikely ever to be undone."

50. דברים אלה יפים לענייננו. חברי הקבוצה אינם מופלים בכך שהמשיבה לא מספקת להם שירותי קבורה אלא בכך ששירותי הקבורה ניתנים להם בחלקות נפרדות, בשל מוצאם. זו בוודאי הפליה מהסוג שחוק איסור הפליה נועד למנוע. פעולות המשיבה, היוצרות הפליה אסורה כנגד הנפטרים ובני משפחותיהם, גורמות פגיעה קשה בכבודם.

51. הפרדת הנפטרים מחבר העמים פוגעת גם בזכותם של חברי הקבוצה לשוויון. המשיבה הקצתה קברים באופן לא שוויוני שכן נפטרים מחבר העמים, שהובאו לקבורה בבתי העלמין בניהולה, הופנו לחלקות הנפרדות שהוקצו להם. יתר הנפטרים הובאו לקבורה ברחבי בתי העלמין, ללא כל מגבלה.

52. הלכה למעשה, המשיבה העניקה לחברי הקבוצה המיוצגת שירות ציבורי שונה מזה שהעניקה ליתר משפחות הנפטרים אשר קברו את יקיריהם בבתי העלמין המנוהלים על ידה. בעוד שלכלל משפחות הנפטרים ניתן שירות קבורה אשר אינו תלוי בארץ המוצא של הנפטר, לחברי הקבוצה המיוצגת ניתן שירות ציבורי שונה – כזה אשר קובע את מיקום הקבר בהתאם לארץ המוצא. בעוד שלכלל הנפטרים ניתנה האפשרות להיקבר ברחבי בית העלמין (בכפוף למגבלות הקיימות), הנפטרים אשר נקברו בחלקות הנדונות בתובענה זו הופנו על ידי המשיבה למספר חלקות מצומצם, וזאת על רקע ארץ מוצאם.
53. מתן שירות ציבורי זה, **באופן שונה** לקבוצת יוצאי מדינות חבר העמים, מהווה פגיעה בשוויון, אשר הוכר כ"מ]נשמת אפו של המשפט החוקתי שלנו כולו" – בג"ץ 98/69 **ברגמן נ' שר האוצר**, פ"ד כג(1) 693 (1969); ראו גם דפנה ברק ארז **משפט מינהלי** (כרך ב') 674-678 (2010) והאסמכתאות המנויות שם.
54. מדיניות ההפליה של המשיבה פגעה ופוגעת בבני משפחות הנפטרים. השירותים המפלים ניתנו לבני המשפחה, חברי הקבוצה המיוצגת, אשר ניצבים בפני המשיבה עם מות יקיריהם, ומבקשים להסדיר את הקבורה. בשעה קשה זו של חברי הקבוצה הם הופנו על ידי המשיבה לקבור את יקיריהם בחלקה נפרדת, וזאת על רקע ארץ המוצא שלהם ושל יקיריהם שנפטרו.
55. חברי הקבוצה חוו עלבון צורב. תחושה זו מוסיפה להכות בהם כאשר הם שבים ופוקדים את חלקות הקבר של יקיריהם בבתי העלמין. התחושה אף מתעצמת, נוכח העובדה שהמשיבה הוסיפה לקבור בחלקות הנפרדות אך ורק נפטרים מחבר העמים. בנוסף, מי מחברי הקבוצה שמבקש להיטמן, בבוא היום, לצד קרובו, יודע כבר עתה כי גם הוא ייטמן בנפרד, בשל מוצאו מחבר העמים. תחושה זו תהא מנת חלקם עד יומם האחרון. על כן, לחברי הקבוצה – בני המשפחות – עומדת עילת תביעה נגד המשיבה, בשל הפלייתם.
56. בנוסף, לחברי הקבוצה קמה עילת תביעה מכוח חוק איסור הפליה, גם בשל הפגיעה בכבוד של יקיריהם שנפטרו.
57. זכותו של אדם לכבוד ממשיכה לעמוד לו גם לאחר פטירתו – בג"ץ 52/06 **חברת אלאקסא לפיתוח נכסי ההקדש המוסלמי בא"י בע"מ נ' Simon Wiesenthal Center Museum Corp.**, פסקה 138 לחוות הדעת של כבוד השופטת פרוקצ'יה (פורסם בנבו, 29.10.2008) (להלן: **עניין חברת אלאקסא**); בג"ץ 6126/94 **סנש נ' רשות השידור**, פ"ד נג(3) 817, 866 (1999). הזכות להיקבר בכבוד מהווה אף היא חלק מהזכות לכבוד האדם – ע"א 9486/00 **וירג נ' המועצה הדתית כרמיאל**, פ"ד נז(1) 565 (2002); **עניין חברת אלאקסא**, פסקאות 147-148 לחוות הדעת של כבוד השופטת פרוקצ'יה.
58. על פי פסיקת בית המשפט העליון, כבוד המת כולל גם את כבודם של בני משפחתו – "כבוד האדם אינו רק כבודו של אדם בחייו. זהו גם כבודו של אדם לאחר מותו, וזהו גם כבודם של יקיריו, השומרים את זכרו בלבם" – ע"א 294/91 **חברת קדישא גחש"א "קהילת ירושלים" נ' קסטנבאום**, פ"ד מו(2) 464, 523 (1992).
59. בהתאם לכך, בע"א 4576/08 **בן-צבי נ' היס**, פסקה 33 לחוות הדעת של כבוד המשנה לנשיאה ריבלין (פורסם בנבו, 7.7.2011) (להלן: **עניין בן-צבי**), נפסק כי פגיעה בכבוד המת עשויה להקנות לבני משפחתו זכות תביעה: "אם לא תוכר הזכות לכבוד המת ככוללת גם את הזכות לכבודם של קרובי המת – ואת אפשרותם לתבוע את מימוש הזכות הזאת – יהיו זכויות אלה כמעט ריקות מתוכן ... ההכרה בכך שכבוד המת הוא גם כבודם של בני משפחתו מובילה למסקנה כי הפגיעה בכבוד המת היא פגיעה ישירה בבני המשפחה. פגיעה זו מזכה את המשפחה בזכות תביעה כנגד המזיק."
60. על כן, הפגיעה בכבוד הנפטרים מקנה לבני משפחותיהם זכות תביעה, בגין הנזק שנגרם להם מההתנהגות העוולתית.

61. מעבר לדרוש, אף אם נראה את בני המשפחה כניזוקים משניים, אשר נפגעו רק כתוצאה מכך שהתוודעו לפגיעה בקרוביהם שנפטרו, קיימת הצדקה להכיר בנזקם כנזק בר פיצוי.
62. דעה זו הובעה על ידי כבוד המשנה לנשיאה ריבלין בעניין **בן-צבי**, פסקה 33 לחוות הדעת. באותו עניין התקבלה תביעת בני משפחה לפיצויים בגין נזק בלתי ממוני שנגרם בשל עריכת נתיחה שלאחר המוות בלא הסכמה מדעת, ובשל אופן הטיפול בגופת המנוח לאחר הנתיחה. בע"א 754/05 **לוי נ' מרכז רפואי שערי צדק**, פ"ד סב(2) 218 (2007), הוטלה על בית חולים אחריות לפיצוי בני זוג, בגין נזק נפשי שנגרם להם עקב מות עוברם כתוצאה מהתרשלות. בין היתר, נקבע כי ראוי לדרוש מן המזיק לציפות את הנזק שנגרם להורים המיועדים (שם, עמודים 254-255). בענייננו, ראוי לדרוש מהמשיבה לציפות את הנזק לבני המשפחה, כתוצאה מהפגיעה הקשה בכבוד יקיריהם שנפטרו. לפיכך, גם אם נאמר כי חברי הקבוצה הם ניזוקים משניים (ואיננו אומרים כך), הרי שנגרם להם נזק בר פיצוי.
63. הפרדה בקבורה על בסיס גזע הייתה נפוצה בארצות הברית במחצית הראשונה של המאה הקודמת. לסקירת התפתחות פסיקת בתי המשפט בנושא, ראו *Kitty Rogers, Integrating the City of the Dead: The Integration of Cemeteries and the Evolution of Property Law, 1900-1969*, 56 ALA. L. REV. 1153 (2004).
64. בעניין *Terry v. Elmwood Cemetery*, 307 F. Supp. 369 (N.D. Ala. 1969) נדונה תביעתן של אמו של חייל אפרו-אמריקאי שנפל במלחמת ויאטנם ואשתו. הן ביקשו לרכוש חלקת קבר בבית עלמין, וסורבו מטעמים גזעניים – תקנון בית העלמין אסר על מכירת חלקות קבר למי שאינו לבן. בית המשפט המחוזי של צפון מדינת אלבמה קבע כי מוקנית לכל אדם זכות שווה לרכישת חלקות קבר, ופסל את הוראות התקנון המפלות.
65. תוצאה זו, מפירות המאבק לשוויון זכויות הציבור האפרו-אמריקאי בארצות הברית, נראית כיום כמעט מובנת מאליה. למרבה הצער, בישראל של ימינו נדרשת תזכורת לכך שהפרדה בקבורה על בסיס ארץ מוצא או השתייכות קבוצתית אחרת פסולה. התובענה הייצוגית תספק את התזכורת הנדרשת.
66. בענייננו, אין להסתפק בהטלת אחריות על המשיבה, אלא יש גם להטיל אחריות אישית בגין ההפליה הפסולה גם על מנהלי המשיבה בתקופה הרלוונטית – מר פומרנצ'יק ומר פורת, משיבים מס' 2 ו-3. סעיף 8 לחוק איסור הפליה מורה כך:
- ”מקום שהעוולה נעשתה על ידי תאגיד, יהיה אדם אחראי גם הוא לעוולה, אם היה אותה שעה מנהל פעיל בתאגיד, שותף, למעט שותף מוגבל, או עובד בכיר האחראי לנושא הנדון, אלא אם כן הוכיח שניים אלה:
- (1) העוולה נעשתה שלא בידיעתו;
- (2) הוא נקט אמצעים סבירים בנסיבות הענין כדי למנוע את העוולה.”

67. לאור הוראה זו, יש להטיל אחריות על מר פומרנצ'יק ומר פורת. מר פומרנצ'יק כיהן כמנהל המשיבה החל משנת 2005 לכל המאוחר, ועד שנת 2014. הקבורה הפסולה והנפרדת, בחלקה חח/ג שבבית העלמין סגולה, בוצעה במהלך שנות כהונתו. בשנת 2011 אף נפתחה בבית העלמין סגולה חלקה נוספת לשם קבורה נפרדת – חלקה טו/א, הכל תחת הניהול והאחריות של מר פומרנצ'יק. בשנת 2012, במהלך כהונת מר פומרנצ'יק, שודרה בערוץ 10 הכתבה על מדיניות ההפרדה של המשיבה בחלקה חח/ג בבית העלמין סגולה (נספח 5 לבקשה זו). בתגובה לכתבה, המשיבה סיפקה את התירוץ, לפיו החלקה הנפרדת מתאפיינת בתמונות הנפטרים המופיעות על המצבות. כפי שהראינו, זהו תירוץ כוזב, וגם אם היה בו אמת, הוא לא יכול היה להכשיר את ההפליה הפסולה. לאחר פרסום הכתבה המשיבה המשיכה לקבור בחלקה זו מאות נפטרים מחבר העמים. עובדות אלה מלמדות כי העוולה בוצעה בידעית מר פומרנצ'יק, מנהל המשיבה באותה תקופה, וכי הוא לא נקט אמצעים סבירים למניעתה.
68. אשר למר פורת, המכהן כיום כמנהל המשיבה – במהלך כהונתו המשיבה ממשיכה להנהיג את ההפרדה הפסולה. בתקופה זו המשיבה החלה להפעיל את בית העלמין ירקון. כפי שהראינו, גם בבית עלמין זה המשיבה הקימה חלקות נפרדות לנפטרים מחבר העמים, אחת מהן מגודרת. במהלך כהונת מר פורת נשמרה מדיניות ההפרדה גם בבית העלמין סגולה. מר פורת נושא באחריות אישית לעוולות שבוצעו תחת אחריותו.
69. לסיכום חלק זה, קבורת נפטרים מחבר העמים בחלקות נפרדות בבתי העלמין בהנהלת המשיבה, מקימה לבני משפחותיהם עילת תביעה מכוח חוק איסור הפליה נגד המשיבים.

חלק רביעי - הסעדים המבוקשים

70. עילת התביעה מקימה לחברי הקבוצה זכאות לסעדים הבאים:
- 70.1 הטלת איסור על המשיבה להקצות לנפטרים מחבר העמים חלקות נפרדות בבתי העלמין שבניהולה;
- 70.2 הטלת איסור על המשיבה לבצע קבורה של נפטרים מחבר העמים, לרבות קביעת מיקום הקבר, בחלקות שיוחדו לכך, באזורים שיוחדו לכך בתוך חלקות או בכל בדרך אחרת שיש בה הפרדה מאחרים;
- 70.3 חיוב המשיבה לבצע קבורה של נפטרים מחבר העמים, לרבות קביעת מיקום הקבר, כפי שנקברים נפטרים אחרים, וללא התחשבות בארץ מוצאם;
- 70.4 חיוב המשיבה להסיר את כל הגדרות המפרידות בין חלקות שיוחדו לנפטרים מחבר העמים ובין חלקות אחרות בבתי העלמין שבניהולה, או גדרות היוצרות הפרדה כאמור בתוך אותה חלקה; וכן
- 70.5 פיצוי כל חברי קבוצת התובעים בגין הנזק שנגרם להם בקשר עם עילת התביעה; וביחס למר פומרנצ'יק ומר פורת – הטלת אחריות אישית לפיצוי לפי תקופות כהונותיהם כמנהלי המשיבה וחיובם בפיצוי בהתאם.
71. לחברי הקבוצה נגרם נזק בגין קבורת קרוביהם בחלקות נפרדות המיועדות לנפטרים מחבר העמים. מדיניות ההפרדה של המשיבה מסבה לחברי הקבוצה צער עמוק, בושה, השפלה ועלבון (ראו גם התייחסות המבקשים וגב' קלרה שיכלמן לכך, בתצהיריהם המצורפים לבקשה זו).

72. מעבר לכך, כפי שפסק בית המשפט העליון, "חוק איסור הפליה מניח כהנחת עבודה שכאשר נגרמה הפליה במובן סעיפיו, נגרם בשל אותה הפליה נזק, וכי אותו נזק הוא בר פיצוי" – רע"א 6897/14 **רדיו קול ברמה בע"מ נ' קולך - פורום נשים דתיות**, פסקה 61 לחוות הדעת של כבוד השופט דנציגר (פורסם בנבו, 9.12.2015) (להלן: עניין **קול ברמה**). בהתאם לכך, הפליית חברי הקבוצה ויקיריהם שנפטרו, על בסיס מוצאם, מסבה נזק לכבודם של חברי הקבוצה, ונזק זה בר פיצוי.
73. בשלב הדיוני של בקשה לאשר את התובענה כייצוגית, אין צורך להעמיק בחישוב הנזק שנגרם לחברי הקבוצה – ראו עניין **קול ברמה**, פסקה 64 לחוות הדעת של כבוד השופט דנציגר. עם זאת, המבקשים נדרשים לציין את מספר חברי הקבוצה, את הסכום המשוער של תביעות חברי הקבוצה, ואת האופן שבו הוערך סכום זה (תקנות 2(א)6 ו-2(א)7 לתקנות תובענות ייצוגיות, תשי"ע-2010 (להלן: תקנות תובענות ייצוגיות)).
74. להערכת המבקשים, למעלה מ-2,200 נפטרים יוצאי חבר העמים נקברו בחלקות נפרדות בבתי העלמין בהנהלת המשיבה. בקשה זו מוגשת בשם קרובי המשפחה של כל הנפטרים – בני זוגם, ילדיהם, נכדיהם, הוריהם, הורי הוריהם, אחיהם ואחיותיהם. המבקשים מעריכים באופן שמרני כי מדובר בכ-11,000 חברי קבוצה לכל הפחות.
75. אשר לנזק שנגרם לכל אחד מחברי הקבוצה – כפי שצוין בעניין **קול ברמה**, מלאכת חישוב הפיצוי מעוררת שאלות מורכבות, נוכח העובדה שמדובר בתחושות סובייקטיביות ואינדיבידואליות של השפלה ופגיעה בכבוד (פסקה 64 לחוות הדעת של כבוד השופט דנציגר). המבקשים מעמידים את הנזק לכל חבר קבוצה על סכום של 20,000 ש"ח, על יסוד פסיקת פיצויים קודמת בתביעות מכוח חוק איסור הפליה:
- 75.1. בע"א (מחוזי י-ם) 5116-11-12 **בית הארחה וגן אירועים יד השמונה נ' יעקבוביץ'** (פורסם בנבו, 17.6.2014), מפעילי גן אירועים שסירבו לקיים מסיבת חתונה של בנות זוג בשל נטייתן המינית חוייבו לפצותן בסכום של 60,000 ש"ח;
- 75.2. בת"א (שלום ראש"צ) 1230-07-13 **אבו סביט נ' ישראיר תעופה ותיירות בע"מ** (פורסם בנבו, 21.9.2015), בגין דרישה של נציגי רשות שדות התעופה מקבוצה של חמישה ערבים ישראלים כי אחד מהם יירד מהמטוס, בתואנת שווא של הנחיות ביטחון, נפסקו פיצויים של 20,000-25,000 ש"ח לכל אחד מהתובעים;
- 75.3. בת"ק (שלום ב"ש) 33424-02-12 **דוידאן מיכאלי נ' חברת קדישא המועצה הדתית אופקים** (פורסם בנבו, 15.6.2012), נאסר על התובעת להספיד את אביה המנוח בשל היותה אישה, ונמנע ממנה ומנשות המשפחה האחרות לצעוד בראש מסע ההלוויה; התובעת זכתה בפיצוי של 31,900 ש"ח;
- 75.4. בתא"מ (שלום ת"א) 43168/05 **צדוק נ' חברת שבח שלוש בע"מ** (פורסם בנבו, 26.9.2006), נפסקו פיצויים של 60,000 ש"ח לשני תובעים שנמנעה מהם כניסה למועדון בשל צבע עורם.
76. המבקשים מעריכים כי הסכום המשוער של תביעות חברי הקבוצה עומד על כ-220,000,000 מיליון ש"ח. סכום זה מתקבל ממכפלת מספר חברי הקבוצה המשוער (11,000) בנזק שנתבע עבור כל חבר קבוצה (20,000 ש"ח).
77. בהתאם לתקנות 2(א)11 ו-2(א)12 לתקנות תובענות ייצוגיות, יש לציין בבקשת אישור את הגמול ושכר הטרחה המבוקשים. המבקשים עותרים לקבוע שכר טרחה לפי השיעורים שנקבעו על ידי בית המשפט העליון בע"א 2046/10 **שמש נ' רייכרט** (פורסם בנבו, 23.5.2012). כן מבוקש לקבוע גמול למבקשים בשיעור של 7.5% מסכום ההטבה לחברי הקבוצה. בנוסף יש לקחת בחשבון את התועלת לחברי הקבוצה ולציבור, אשר תיווצר כתוצאה מהפסקת הקבורה הנפרדת ומהסרת הגדרות בין החלקות הנפרדות ובין יתר החלקות. הגמול ושכר הטרחה המבוקשים אינם כוללים את שכר הטרחה וההוצאות בגין הדיון בבקשת האישור.

חלק חמישי - תביעת איש מחברי הקבוצה לא התיישנה

78. חברי הקבוצה הם קרובי משפחתם של נפטרים מחבר העמים אשר נקברו בחלקות הנפרדות, החל משנת 2004 ועד למועד הגשת התביעה לאחר אישורה כייצוגית.
79. סעיף 6 לחוק ההתיישנות, תשי"ח-1958 קובע כי תקופת ההתיישנות מתחילה ביום שבו נולדה עילת התובענה. כפי שהראינו, לפי סעיף 5 לחוק איסור הפליה, הוראות פקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן: פקודת הנזיקין) חלות על תביעות מכוח חוק זה.
80. סעיף 89 לפקודת הנזיקין מורה כך (ההדגשה הוספה):

"לענין תקופת ההתיישנות בתובענות על עוולות – היום שנולדה עילת התובענה הוא אחד מאלה:

(1) מקום שעילת התובענה היא מעשה או מחדל – היום שבו אירע אותו מעשה או מחדל;

היה המעשה או המחדל נמשך והולך – היום שבו חדל;

(2) מקום שעילת התובענה היא נזק שנגרם על ידי מעשה או מחדל – היום שבו אירע אותו

נזק; לא נתגלה הנזק ביום שאירע – היום שבו נתגלה הנזק, אלא שבמקרה אחרון זה

תתיישן התובענה אם לא הוגשה תוך עשר שנים מיום אירוע הנזק."

81. נזק אינו אחד מיסודות העוולה לפי חוק איסור הפליה. הוראת סעיף 5 לחוק איסור הפליה "מציינת במפורש כי האחריות קמה עם המעשה או המחדל ואין היא דורשת נזק" – ישראל גלעד **דיני נזיקין - גבולות האחריות** 43 (תשע"ב-2012). על כן, על עילת התביעה של חברי הקבוצה חל סעיף 89(1) לפקודת הנזיקין.

82. מדיניות ההפרדה של המשיבה היא עוולה נמשכת, ולכן תקופת ההתיישנות תימנה החל מהמועד בו תופסק הקבורה הנפרדת. העוול שנגרם לחברי הקבוצה אינו מתמצה בקבורת יקרים בחלקה נפרדת. הוא נמשך ומתעצם לאחר מעשה הקבורה, בכך שהמשיבה מוסיפה לקבור בחלקות הנפרדות נפטרים מחבר העמים, ובכך שהיא מנציחה את ההפרדה באמצעות גדרות. כפי שהראינו, מדיניות זו ממשיכה לנהוג עד היום. כל קבורה נוספת של נפטרים מחבר העמים מעצימה את ההפליה ואת העוול שנגרם לחברי הקבוצה שיקריהם טמונים בחלקות הנפרדות. על כן, ביחס לכלל חברי הקבוצה, מעשי ההפליה נמשכים ותקופת ההתיישנות טרם החלה להימנות.

83. בת"א (מחוזי ת"א) 1536/05 **פורת מושב עובדים של הפועל המזרחי להתיישבות שיתופית בע"מ נ' ערים חברה לפיתוח עירוני בע"מ** (פורסם בנבו, 6.10.2014), נדונה תביעה בעילות שונות, בהן מטריד והסגת גבול, בגין השלכת פסולת, הטמנתה והנחת קווי ביוב וניקוז שלא כדין. בית המשפט דחה את טענת ההתיישנות, קבע כי על המעשים חל סעיף 89(1) לפקודת הנזיקין, והסביר כי מדובר בעוולות נמשכות (פיסקה 10):

"דומני, כי במקרה זה, השלכת הפסולת ואי פינויה, כך גם אופן הנחת קווי הניקוז והביוב במובל פתוח – יכולים להיחשב כארועים פוגעניים מתמשכים ומתחדשים. על-אף שמעשה העוולה הראשון אירע מחוץ לתקופת ההתיישנות, הוא מוליד עילות תביעה מתחדשות, שכן העוולה אינה מסתיימת באחת, אלא חוזרת ונשנית מדי יום ביומו. במילים אחרות, כל עוד מונחת ו/או מוטמנת הפסולת במקרקעי התובעים, וכל עוד מונחים קווי הביוב והניקוז במובל פתוח, הרי שאלו עלולים לגרום להפרעה לשימוש במקרקעין על-ידי התובעים מדי יום ביומו. כאמור, סבורני, כי מדובר בעוולות מתמשכות, ולא ניתן לטעון לגביהן להתיישנות, אלא בקשר עם נזקים שאירעו בחלוף יותר משבע שנים, טרם הגשת התביעה."

84. דברים אלה יפים לענייננו. ביחס לכל חבר קבוצה, העוולה התחילה בקבורה בחלקה הנפרדת, אך לא מסתיימת בכך. לאחר הקבורה המשיבה מתמידה במעשה העוולה. היא ממשיכה לקבור נפטרים מחבר העמים בחלקות נפרדות, ואף מפרידה בגדרות בין הנפטרים מחבר העמים ובין יתר הנפטרים. כל עוד המשיבה ממשיכה לנהוג כך, וכל עוד מוצבות הגדרות, מדיניות ההפרדה וההפליה כלפי בני המשפחה והנפטרים נמשכת ומתעצמת. המדיניות הנמשכת מסבה נזק לחברי הקבוצה מדי יום ביומו. זהו באופן מובהק מקרה של עוולה נמשכת.
85. לשם השוואה – הסגת גבול וכליאת שווא הוכרו כעוולות נמשכות – ראו ע"א 2919/07 **מדינת ישראל - הועדה לאנרגיה אטומית נ' ליפל**, פסקה 33 לחוות הדעת של כבוד השופט עמית (פורסם בנבו, 19.9.2010). לעניין הסגת גבול, ראו גם ע"א 35/71 **חברת ישראל אוסטרליה להשקעות פרדסנות ומטעים בע"מ נ' מושב בני דרור אגודה חקלאית שיתופית בע"מ**, פ"ד כז(1) 225 (1972). אם ביחס להסגת גבול וכליאת שווא נקבע כי מדובר בעוולה נמשכת, הרי שבענייננו מסקנה זו מתחייבת ביתר שאת. לא מדובר בהמשך של העוולה, אלא בהעצמתה עם כל קבורה נוספת לפי מדיניות הקבורה הנפרדת. המשך קבורת נפטרים נוספים מחבר העמים בחלקות הנפרדות מעצים את תחושת ההשפלה והנידוי שחווים בני משפחות הנפטרים ואת הפגיעה בכבודם. העוולה כלפיהם אינה רק נמשכת, אלא אף מתעצמת.
86. על כן, עילת התביעה של חברי קבוצה שקרוביהם נקברו בחלקות נפרדות לפני למעלה משבע שנים לא התיישנה.

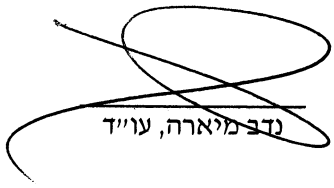
חלק שישי - מתקיימים כל התנאים לאישור התובענה ייצוגית

87. התובענה הייצוגית ממלאת אחר כל התנאים שנקבעו לצורך אישור הגשתה, לפי חוק תובענות ייצוגיות.
88. סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי "לא תוגש תובענה ייצוגית אלא בתביעה כמפורט בתוספת השניה או בענין שנקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש בו תובענה ייצוגית...". תביעה בעילה לפי חוק איסור הפליה מנויה בסעיף 7 לתוספת השנייה. על כן ניתן להגיש תביעה ייצוגית בענייננו.
89. סעיף 4(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי "אלה רשאים להגיש לבית המשפט בקשה לאישור תובענה ייצוגית כמפורט להלן: (1) אדם שיש לו עילה בתביעה או בענין כאמור בסעיף 3(א), המעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל החברים הנמנים עם קבוצת בני אדם – בשם אותה קבוצה".
90. כפי שהראינו, למבקשים עילת תביעה אישית כלפי המשיבים. על כן הם רשאים להגיש את בקשת האישור ואת התובענה הייצוגית, לאחר שזו תאושר.
91. סעיף 8(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי "בית המשפט רשאי לאשר תובענה ייצוגית, אם מצא שהתקיימו כל אלה: (1) התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה, ויש אפשרות סבירה שהן יוכרעו בתובענה לטובת הקבוצה; (2) תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות הענין; (3) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינהל בדרך הולמת; ... (4) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינהל בתום לב". הבקשה ממלאת אחר דרישות אלה.
92. ברור כי יסודות עילת התביעה משותפים לחברי קבוצת התובעים. המשיבה נהגה בדרכיה הפסולות כלפי כלל הנפטרים שנקברו בחלקות הנפרדות, ובני משפחותיהם. לא מדובר במקרה בודד, אלא במדיניות של הפליה. שאלת אחריות המשיבה לנזקים שנגרמו בשל מדיניות זו משותפת לכל חברי הקבוצה – ראו עניין **קול ברמה**, פסקה 69 לחוות הדעת של כבוד השופט דנציגר. על כן, לחברי הקבוצה עילת תביעה משותפת. הנסיבות המגבשות עילות תביעה אלה נוגעות באותו האופן לכל חברי הקבוצה.

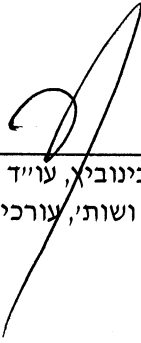
93. לשם בירור עילת התביעה בית המשפט יידרש לדון ולהכריע בשאלות המשותפות הבאות – האם המשיבה הנהיגה מדיניות של הפרדת נפטרים מחבר העמים; האם במעשים אלה מבוצעת עוולה לפי חוק איסור הפליה; האם מר פומרנצ'יק ומר פורת נושאים באחריות אישית; האם נזק לחברי הקבוצה בשל ההפליה האמורה; ועוד. שאלות אלה משותפות לחברי הקבוצה.
94. למען הזהירות, לא נדרשת זהות מוחלטת של כל השאלות הטעונות הכרעה ביחס לכל חברי הקבוצה, ודי בכך שהשאלות העיקריות העומדות לדיון יהיו משותפות. כך קבע בית המשפט העליון ברע"א 8332/96 **שמש נ' רייכרט**, פ"ד נ"ה(5) 276, 296 (2001).
95. נוכח העובדות שהוצגו ועילת התביעה המבוססת, ברור כי קיימת אפשרות סבירה שהשאלות שבמחלוקת יוכרעו לטובת חברי הקבוצה, והרבה למעלה מכך.
96. אין ספק כי בענייננו, ניהול ההליך במתכונת של תביעה ייצוגית מהווה הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת. כידוע, "[ש]במישור העקרוני, ככל שההפליה הנטענת היא אסורה לפי אחד מסעיפי חוק איסור הפליה, ניתן להשתמש במכשיר של התובענה הייצוגית לצורך מימוש או הגנה על הזכויות שנפגעו. זהו רצון המחוקק..." - עניין **קול ברמה**, פסקה 26 לחוות הדעת של כבוד השופט דנציגר. הניסיון שנצבר בארצות הברית, של תיקון עוולות חברתיות בכלל, ובעיות של הפליה בפרט, באמצעות מכשיר התביעה הייצוגית, קורא לטיפול בדרך דומה במדינת ישראל. ראו אסף פינק "תובענות ייצוגיות ככלי לשינוי חברתי" **מעשי משפט** ו 157 (2014).
97. גם גודל הקבוצה, בשמה המבקשים תובעים את המשיבים, מצדיק את אישור התובענה כייצוגית. מדובר באלפי חברי קבוצה, ויותר מכך. בנסיבות אלה מוצדק, ואף מן ההכרח, לברר את העניין בתביעה ייצוגית. זוהי הדרך היעילה וההוגנת להכריע בעניין, להפסיק את מדיניות ההפרדה הפסולה של המשיבה, ולהביא לפיצוי חברי הקבוצה.
98. עניינם של חברי הקבוצה ייוצג וינהל בדרך הולמת ובתום לב. המבקשים פועלים על מנת להשיג סעד הולם עבור חברי הקבוצה והציבור כולו. האינטרסים של המבקשים זהים לאלה של כלל חברי הקבוצה.
99. לסיכום, כל הדרוש לשם אישור התובענה כייצוגית מתקיים בבירור.

חלק שביעי - סוף דבר

100. "בית עלמין מדמה עצמו במובנים מסוימים לבית משותף – לחצר משותפת, לבתי-מגורים הסמוכים אלה-אל-אלה – בהבדל חשוב זה, ששכנות בין החיים תמיד תבוא לקצה בעוד אשר שכנות בבית עלמין היא שכנות לעולם" – ע"א 6024/97 **שביט נ' חברה קדישא גחש"א ראשל"צ**, פ"ד נג(3) 600, 628 (1999).
101. המשיבים נטלו לעצמם את החירות להציב חומה בלב הבית המשותף. שכנותם של נפטרים יוצאי חבר העמים אינה יאה להם. הם החליטו שקירבה ליוצאי חבר העמים לא יאה עבור כלל הציבור. יש להוקיע את המשיבים על כך. לדאבון הלב, את שנעשה אין להשיב – הקבורה הנפרדת תהווה ראייה נצחית להפליה שחוו חברי הקבוצה ויקיריהם. כעת נותר להסיר את הגדרות, לעקור מן השורש את מדיניות הקבורה הנפרדת, ולפצות את נפגעייה.
102. בקשה זו נתמכת בתצהירים של המבקשים ושל גבי קלרה שיכלמן, וכן בחוות דעת של ד"ר קרן וינשל-מרגל.
103. בית המשפט הנכבד מתבקש לאשר את התובענה כתובענה ייצוגית, בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, ולהורות כמבוקש בפתח הבקשה.
104. מן הדין ומן הצדק לקבל את הבקשה.

נדב מיארה, עו"ד

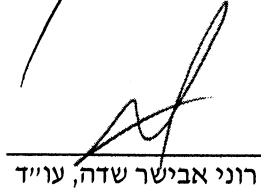
אהרן רבינובליך, עו"ד
גיל רון, קינן ושות', עורכי דין

גיל רון, עו"ד

יעקב אביעד, עו"ד
אביעד, סרן ושות'
עורכי דין

רוני אבישר שדה, עו"ד

פרופסור אלון קלימנט, עו"ד
הקליניקה לתובענות ייצוגיות
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל אביב

באי כח המבקשים

תל אביב, 17 בנובמבר 2016.